

ня толькі камуністычныя і што да Маркса — Энгельса — Леніна пра "сьветлае заўтра" ўтрапёна марылі, да прыкладу, новазапаветныя апосталы. (Дарэчы, гэтаксама спрытна ён робіць выгляд, быццам ня ведае пра існаваньне Зянона Пазьняка ды ягоных працаў па нацыянальным пытаньні.)

Альбо возьмем назіраньне В. Булгакава, да тычнае афрыканскіх краінаў, якое вытанчана праектуецца на беларускую сытуацыю. Аказваецца, ня дзе-небудзь, а якраз у Афрыцы "здабыцьцё незалежнасьці ад мэтраполіі... за рэдкім выняткам адзначалася рэдкім пагаршэньнем узроўню жыцьця". Чытачу, маўляў, добра вядома, як квітнеюць Малдова або Армэнія ці Украіна. (Немаведама чаму прыходзіць на думку сьветлай памяці "Бум-Бам-Ліп", сябры якога зацята зьбіралі грошы на вандроўку ў шматпакутную Афрыку.)

В. Булгакаў элегантна падштурхоўвае чытача да высновы, нібыта Арлоў разам зь іншымі беларускімі інтэлігентамі верыў, што *"крывьск камуністычнай ідэалёгіі ў краіне, у якой адсутнічаюць традыцый палітычнай культуры, мэханічна* (выдзелена мной — У. А.) *прывяззе... да зўрапаўзацыі нашай Бацькаўшчыны"*. Калі ж надзеі на *"завоблачныя ганарары"* ды ўсе іншыя даброты, што мусілі мэханічна абрынуцца на галовы наіўна-дурнаватых інтэлігентаў, чамусьці лягнуліся, яны (а канкрэтна, як піша В. Булгакаў, *"большыя трыбуны БНФ і аракулы ТБМ"*) узялі ды *"масэва адьшлі на пэнсію або выехалі ў эміграцыю, перакваліфікаваліся ў работнікаў трэцяга сэктару ці нават зьмайных школьных настаўнікаў"*.

Паколькі я ні ў водную зь пералічаных катэгорыяў ня трапіў, наважуся выказаць страшную здагадку. Можна, якраз гэтыя настаўнікі-перараджэнцы, дапамагаючы "лукашэнкаўскай прапагандзе", і ўбілі ў масавую сьвядомасьць (а за адным разам, як выглядае, і ў сьвядомасьць самога В. Булгакава) "знак роўнасьці паміж паняцьцем "беларускі нацыяналіст" і *"фашысцкі паслугач-калябарант"*. Апрача нас, маладзейшых, пашанцавала ці не аднаму К. Каліноўскаму, які таксама здолеў разьмінуцца зь нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў часе.

Але тут пачынаецца ўжо зусім іншая гісторыя.

Сяргей Дубавец

* * *

Нацыяналізм як самастойны прадмет гутаркі ў цяперашнім часе не намацаваецца. Таму тэма, заяўленая ў назьве артыкулу, гучыць рудымэнтарна, "як за савецкім часам". Такая пастаноўка пасавала б сёньня хіба новаму Эжэну Ёнэско. На маю думку, ператварэньне Беларусі ў незалежную краіну, у суб'ект палітыкі, эканомікі, культуры лютэркава сталася ператварэньнем нацыяналізму з назоўніка ў прыметнік. Таму я прачытваю заглавак дадзенага тэксту як "клясычнае і неклясычнае" *сваё*, або *беларускае*. Менавіта ў такім ракурсе могуць разглядацца нацыяналістычныя праявы ў эканоміцы, палітыцы ды іншых сфэрах жыцьця краіны і нацыі. Мы кажам пра тое, якім чынам выяўляецца *сваё*, беларускае ў параўнаньні з чужым, замежным: ва ўзаемадзеяньні з чужым, замежным і ў супрацьстаяньні з чужым, замежным. Нацыяналізм становіцца суб'ектам дасьледаваньня, калі існуе процілеглы суб'ект акупацыі ці каляніялізму. Але калі няма гэтага другога, няма і першага. Верагодна, беларускі нацыяналізм можа стаць суб'ектам на супрацьлеглым баку глябалізацыі. Але і такі суб'ект сёньня ў Беларусі не намацаваецца. Зрэшты, думаю, гэта быў бы ўжо і іншага кшталту нацыяналізм.

Ня так даўна, год ці два таму, мне даводзілася "актуалізаваць" беларускі нацыяналізм у цяперашнім часе зьмененае краіны і істотна зьмененага сьветапогляду нацыі, калі слова "нацыяналізм" перастала "пісацца крывёю сэрца" і запатрабавала больш адэкватнага і зразумелага тлумачэньня. Менавіта каб вярнуць яму намацавальнасьць, я і прапанаваў атаясаміць яго з арыстакратызмам. Але арыстакратызм ня можа быць ні клясычным, ні неклясычным. Вось жа і сучасны нацыяналізм, у маім разуменьні, не адгукаецца на гэтыя характарыстыкі.

Што да прапанаванага артыкулу, дык выбар тэкстаў для яго, магчыма, надаваўся б для рэтраспэкцыі "нацыяналістычнае думкі" ў Беларусі (ніяк не сучаснасьці), калі б ня быў настолькі хаатычны. Да прыкладу, імпрэсія У. Арлова, абсалютна пачуцьцёвая і вартая разгляду хіба з гледзішча паэтыкі (ніяк не паліталёгіі). А біяграфічныя нарысы А. Лукашукі і С. Ярша маюць

значэнне толькі як такія і мусілі б разглядацца ў доўгім шэрагу падобных з гледзішча найноўшае гісторыі, а не, зноў жа, паліталёгіі. Неадэкватнасьць тут такая самая, як бы гэты прапанаваны тэкст уключыць у аналіз беларускага балету ці беларускай сьвінагадоўлі.

Неўспрымальнае жанравай спэцыфікі робіць аўтара сьмешным і тады, калі ён разглядае мае публікацыі. Дзіўна, што ў сыстэму агляду "беларускага нацыяналізму" ня трапілі пасажы пра тараканаў, якія лётаюць у цёмры, або пра гіпсавыя скульптуры Ніцшэ, што часьцяком трапляюцца на вочы ў Менску. Тое, што пішацца ў канонах паэтыкі, ніяк не надаецца для паліталёгічнага разгляду. Тут спроба спалучыць неспалучальнае бясконца разбурае сам прапанаваны тэкст — прыводзіць аўтара да падмены паняткаў, блытаніны ў фактах, а ўрэшце — да сьведмага скажэньня іх. Толькі адзін прыклад. Аўтар піша: "...у 2002 годзе Сяргей Дубавец будзе заклікаць да асыярожнага супрацоўніцтва з лукашэнкаўцамі ў справе абароны беларускай незалежнасьці". Праўда, на тое, каб сьцьвердзіць гэта, цытаты не знайшлося. А калі б яна пашукалася, знайшоўся б цэлы мой артыкул, дзе я кажу пра недапушчальнасьць супрацоўніцтва з рэжымам. Нікага супрацоўніцтва! Спалборніцтва — так. Гэта значыць, барацьба ў набліжэньні, змаганьне за вынік, а не супрацоўніцтва альбо глухое адмаўленьне.

На жаль, амаль кожная "інтэрпрэтацыя" аўтарам артыкулу маіх тэзаў (і тэзаў маіх калегаў) мае такі непразарлівы, няўважлівы, неахайны, а ў выніку хлусьлівы выгляд. Аўтар раз-пораз уступае ў нібыта палеміку з аб'ектамі свайго агляду, дзе асноўныя яго аргумэнты зводзяцца ўрэшце да неадпаведнасьці той "інтэлектуальнай базы", на якой ствараюць свае тэксты абраныя для аналізу аўтары. Выглядае, што такая выснова і была галоўным стымулам напісанья артыкулу, але, на жаль, не прагучала годным пераможным фіналам аўтарскага тэксту. Дзясяткі выпадковых пасылаў, невыразных закідаў і неразьвітых намёкаў накрылі ўрэшце тую выснову густою балотнаю раскаю, прымусіўшы мяне згадаць дэфініцыю жанру артыкулу, завучаную некалі на тэорыі журналістыкі: *артыкул* — гэта яснае разьвіццё строга пэўнай думкі.

Сяргей Ёрш

Чытач сам разьбярэцца, хто мае рацыю

У сваім артыкуле "Пра клясычныя і неклясычныя нацыяналізмы" Валер Булгакаў спрабуе ўзьняць сапраўды вострыя, дыскусійныя тэмы. Ён слухна заўважае, што *"незалежная Беларусь асуджаная на пашырэнне нацыяналістычных настрояў"*, але тэрэтычнае асэнсаваньне іх не завершана. Вазьму на сябе сьмеласьць зазначыць, што яно, фактычна, толькі пачалося. Спробы некалькіх *"айчынных тэрэтыкаў"*, у тым ліку некаторых з названых Булгакавым ды самога Булгакава, на жаль, не дацягваюць да належнага ўзроўню. Сапраўды, у *"нявырабленасьці і непрывабнасьці нацыянальнай ідэалёгіі"* вінаватыя самі нацыянальныя ідэолягі, шмат хто зь іх здзіўляе бездапаможнасьцю і прасталінейнасьцю. Застаецца спадзявацца на зьяўленьне ў найбліжэйшай пэрспектыве новых імёнаў, тэорыяў, працаў.

Спынюся, аднак, на "выкрытай" В. Булгакавым *"нацыяналістычнай стратэгіі гераізацыі нацыянальнай мінуўшчыны"*, якая нібыта была заснаваная Аляксандрам Лукашукі, а нядаўна была адроджаная Сяргеем Яршом. На думку Булгакава, праз гэтую стратэгію гераізуецца "калябаранты" часоў другой сусьветнай вайны. Наагул, тэма калябаранцыі, як відаць з артыкулу, захапіла аўтара, і ён раздае ярлык "калябарантаў" налева і направа, без абгрунтаваньняў і аналізу гісторыі пытаньня.

Калябарант (ад фр. *collaboration* — супраца) — чалавек, які супрацоўнічае з акупацыйным рэжымам. Гэта значыць працуе ў акупацыйнай адміністрацыі, паліцыі, служыць у дазволёных акупантамі вайсковых аддзелах. Калябарантамі, аднак, не лічыліся тыя людзі, якія працавалі ў названых структурах, але супрацоўнічалі з падпольлем альбо ад пачатку былі ім туды засланыя.

Напрыклад, паэт Валянцін Таўлай падчас нямецкай акупацыі працаваў у беларускай адміністрацыі, друкаваў свае вершы ў акупацыйных вы-